

GIEDROS RADVILAVIČIŪTĖS (AUTO)KASINĖJIMAI, ARBA KANDIES JUDESIŲ STRUKTŪROS TEKSTAI

(Giedra Radvilavičiūtė. *Suplanuotos akimirkos*. V.: Baltos lankos, 2004. 143 p.)

Kodėl Giedros knygoje sudėtus tekstus vadinu (auto)kasinėjimais? Todėl, kad, viena vertus, čia yra *kasinėjama*: kasinėjami kitų gyvenimai, knygos, kinai, straipsniai žurnaluose ir pan. Antra vertus, čia ir *kasinėjamasi*. Aišku, kad savyje. Kai skaičiau knygą, būdavo nepaprastai įdomu, kai autorė (naratorė) kasinėdamasi atrasdavo tai, kas paprastai atrandama kasinėjant: pavyzdžiui, savyje – įvairių savo artimųjų ir tolimesniųjų problemas. Nė kiek ne mažiau įdomu būdavo ir tuomet, kai toji autorė (naratorė) kasinėdama aptikdavo tai, kas paprastai aptinkama kasinėjantis: pavyzdžiui, kituose – savuosius rūpesčius. Iš to, kas pasakyta (nors dar beveik nepradėjau rašyti), jau peršasi ir pirmoji išvada: Giedros Radvilavičiūtės pasakotoja (jos santykius su autore ketinu aptarti vėliau) kaip kokiu skystu moliu yra taškyte apsitaškusi savo ir kitų gyvenimais. Tai skaitytojui daro (bent jau tam tikru aspektu) ją itin patrauklią.

Kodėl *Suplanuotų akimirkų* tekstus sieju su skrendančios kandes judesiais? Kaip visi žinome, kandis skrisdama sugeba staigiai kaitalioti kryptį. Taip ir knygos naratorė: ji staiga tarsi nei iš šio, nei iš to puola nuo vienos temos prie kitos, nuo vieno klausimo prie kito. Negana to. Visi esame pastebėję, kad kandis skrisdama staiga ima ir dingsta: nes susitapatina arba su šviesa, arba su tamsa. Naratorė irgi kartais prapuola: ji susitapatina su autore. Aukščiausią tašką ši (išnykimo ir radimosi) keblynė, mano galva, pasiekia tekste „Ir nepadės niūrus įsižiūrėjimas į veidus“, kai pasakotoja internetu pasiunčia laiškutį tokiam *Raktui*, prasidedantį taip: „*Raktui* – Giedra. Niekada man neberašyk. Moteris, kuriai siunti laiškus, neegzistuoja.“ O prieš tai tame pačiame tekste buvo: „Ar – pati mačiau? Ar kitas žmogus, t. y. *pasakotojas* (kursyvas mano A. A.), matė? O aš tik panaudojau jo įspūdį. T. y. ne įspūdį net, bet tekstą...“ Nieko sau! Autorė-naratorė panaudoja naratorės-neautorės tekstą! Beje, tai būdinga klampynė, susijusi su daugelio esė autoriais ir jų pasakotojais. Kiek čia autorius kalba apie save savo vardu, kiek apie save kito vardu, kiek apie kitą kito vardu ir galiausiai kiek apie kitą savo vardu? Tai klampynė, kurion neretai įklimpsta ir skaitytojas, juolab tas, kuris stengiasi *dešifruoti*. Autoriams iš to – ir susierzinimo, ir smagumo.

Dabar – dvi išvados dėl kandes judesių. Pirmoji: mane toks rašymas žavi. Be kita ko, ir todėl, kad man jis atrodo – labai moteriškas. Antroji išvada: „kandes judesiai“ leidžia kalbėti apie tam tikrą tekstų *astruktūriškumą*. Kitaip tariant: kandes judesių struktūra yra astruktūriška. O kadangi man Struktūrų Struktūra yra mitas – vadinasi, ir apie *amitiškumą* (*nemitiškumą*, jeigu taip norite). Semiotikai mito struktūra naudojasi atlikinėdami semiotines tekstų analizes. Ten numatytos procedūros, kur reikia kalbėti apie *manipuliaciją*, *kompetenciją*, *atliktį* ir *sankciją*. Tenka pasakyti, kad Giedros naratore niekas nemanipuliuoja, nebent šiek tiek manipuliuojasi ji pati. Taip pat Radvilavičiūtės naratorė neturi jokios ypatingesnės (išskyrus sugebėjimą pasakoti) kompetencijos. Ji (naratorė) taip pat nieko svarbesnio neatlieka. Galiausiai – G. R. naratorei niekas nepritaiko jokių sankcijų, nebent kartais kažką panašaus į sankcijas ji prisitaiko sau pati (pavyzdžiui, užsimodama virsti nešamu kastruoti katinu).

Dvi išvadų išvados šiuo klausimu: 1) mitus kūrė vyrai; 2) šiuo požiūriu G. R. labai skiriasi nuo kito fundamentalaus eseisto – Sigito Parulskio, – kuriam, man atrodo, mitai yra kaip oras džiovininko plaučiams.

Bet gal jau eikime nuo formos prie turinio.

Čia pasinaudosiu *bliuzo* sąvoka. Mat kažkas apibrėžė: bliuzas – kai geram žmogui bloga. Giedros Radvilavičiūtės tekstų naratorei, t. y. geram žmogui, kažkiek bloga. Bent jau – blogoka. Pasigilinus kodėl, paaiškėja – ji jaučia stoką. Taip, taip, ir tą, apie kurią šioje vietoje pagalvojo mano teksto skaitytojai, turintys vulgaresnę sąmonę. Tam randame įrodymų ir pačioje knygoje: „O paskutinis mano matytas vyras – gipsinė Mindaugo gatvės „Maximoj“ stovinti indėno statula.“ Tačiau aš, tiesą sakant, turėjau galvoje dvi kitas stokas: tapatybės ir bendravimo (gal net globos). Susidaro įspūdis, kad pasakotoją yra ištikusi vadinamoji tapatybės krizė. Mėginant aiškintis kodėl, vėl susidaro įspūdis, kad – bent dėl trijų priežasčių, kurios apytikriai nurodomos ir kai kurių tekstų pavadinimuose. Tad: a) dėl amžiaus („Klimakso periodo parkas“), b) dėl šeimyninės padėties („Nėr vyrų, neverk“) ir c) dėl profesijos („Ir nepadės niūrus įsižiūrėjimas į veidus“). Žinoma, kad naratorė mėgina tapatybės krizę įveikti. Ji apsižiūrinėja vonios kambario veidrodyje; maunasi pėdkelnes laiptinėje; užsimoja vėl ištekėti; lyginasi su knygų ir filmų veikėjomis (tai daro ypač žaviai); cituojasi sau galybę išmintingų tekstų; kasinėja ir kasinėjasi; ir pan. Deja, tapatybės stoka kol kas lyg ir nepašalinta: pasakotoja tebėra superjautri, be perstojo ironizuojanti, svaidosi visokiais sąmojais. Tačiau tapatybės paieškos duoda kitokių rezultatų. Kol Giedros naratorė stengiasi tapti *ta pati*, paaiškėja, kodėl ji turi bendravimo su kitais sunkumų. Štai kodėl. Tekstų personažai skyla į *vyrus* ir *moteris*. Pasakotoja tikrai nėra feministė. Be to, jai tikrai reikia vyrų (žr. kad ir epizodą su „Maximos“ indėnu). Vis dėlto išeina, kad vyrai (čia dabar pavartosiu nešvankų, bet, mano nuomone, ir stilistiškai, ir semantiškai labai tinkamą žodį) šiek tiek *chujovesni* už moteris. Nes, pavyzdžiui, tas Celine’as „nieko nemyli. Savęs – taip pat“. Nes „vyrai mėgsta momentinius nuotykius, o moterys – tęstinius“. Nes „vyrų veidai, kai juos apima klimaksas, „išplaukia“, tampa tarsi išlyti“. Nes visi „topiniai“ rašytojai vyrai pastaruoju metu rašo apie masturbaciją. Nes Michailas manė, kad buvo tokia viena daug kentėjusi rusų poetė – Achmatova-Cvetajeva. Tad naratorės nuoširdus bendravimas komplikuojasi išsyk su puse pasaulio gyventojų. Bet. Moteriškieji *Suplanuotų akimirku* personažai irgi skyla – į *naratorę* ir *kitas moteris*. Naratorės santykiai su kitomis moterimis tikrai yra geri. Ji tikrai su jomis ir smagiai, ir nuoširdžiai bendrauja. Ji tikrai išreiškia daugelio jų mintis ir svajones. Vis dėlto: a) ji yra daug eruditiškesnė už jas; b) ji labiau perpratusi gyvenimą, vadinasi, išmintingesnė; c) jos natūra – subtilesnė; d) jai suteikta didesnė kalbos dovana. Deja, dėl šių pliusų nuoširdus bendravimas su kita pasaulio gyventojų puse (išskyrus motiną ir dukrą) taip pat truputį komplikuojasi (gelbsti, žinoma, atvejai, kai naratorė, pritariant autorei, ima savo ruožtu tapatintis su ta ar ta).

Sudėjus ne itin puikius tapatybės paieškų rezultatus į krūvą su truputėlį skurdokomis bendravimo galimybėmis, sumos skaičiai virsta šviečiančiomis raidėmis – *blues*.

Čia išgirstu balsą iš XIX a.: „Bet juk tokia naratorės laikysena tiek vyrų, tiek moterų atžvilgiu moraliniu požiūriu veda į aklavietę.“ Skubiai atsakau: „Moraliniu – gal. Bet, vaikel, mums rūpi *estetinis* požiūris. O jeigu taip žiūrėsi, tai, eidamas šiuo keliu, gali išeiti ne į aklavietę, o į plačiausius vieškelius. Tai patvirtina daug, oi, daug šedevrinės XX a. literatūros. Kad ir mūsų jau minėtasis Celine’as. Be to, atkreipk dėmesį, kaip atkakliai be perstojo naratorė ironizuoja savo pačios atžvilgiu“. Bet balsas nesiliauja. Jis sako: „Ak, ironizuoja savo pačios atžvilgiu! Bet ironizavimas ironizavimui nelygu. O tu pats, mielas, ar nesi metų metus ironizavęs savo atžvilgiu, ir ar tai nebūdavo vien užmaskuotas būdas pakelti savo akcijas?“ Su durnium, kaip sakoma, nepasiginčysi. Tad liaujuosi. Ir padarau dar keturias išvadas.

Pirmoji. Giedrą Radvilavičiūtę, *Suplanuotų akimirų* autorę, dėl maudymosi kitų autorių tekstuose – knygose, žurnaluose (*Stiliuje*), filmuose, paveiksluose – bent iš dalies galima laikyti, tariant nūnai madingu ir dar nenudėvėtu terminu, *postprodukcine* rašytoja. Tai kol kas nėra labai išplitęs reiškinys nūdienėje lietuvių literatūroje. O pats šis kelias, ko gero, produktyvus. Juo jau kuris laikas žygiuoja Vakarų dailė (šiek tiek – ir mūsiškė).

Antroji. G. R. literatūriniai judesiai, t. y. kasinėjimo(si) ir kandiško skraidymo jungtis (daug praranda, kas tos jungties nemato), įvairių žargonų supynimas, harmoningais sąskambiais ir disonansais grįstų frazių gamyba, smagūs taiklūs posakiai, – šie judesiai ne tik suteikia teksto skaitymo malonumą, bet ir turi galios sukelti ekstazę, kai kada – gal net... Vis dėlto. Šalia „topinių“, ekstazinių ir t. t. ištarų (tokių kaip, pavyzdžiui, „Kai einu per lietu į parduotuvę, pirmiausia sulyja pilvą“; „Žmogus atsimerkia, bet apstulbintas atsiveriančio pasaulio vėl užsimerkia“; „Bėgu pro [...] atstatomų valdovų rūmų maniją“; „Po daugelio metų mergaitė sužinos, kad kai miršta mama, miršta ir kojinės“; „Tikrai įsimylėti po keturiasdešimties yra sunku. Pats procesas labai vargina“; „Ant blauzdų plaukeliai styro kaip ražienos“; „Kur aš tą dieną prasidėjau, kur pasibaigiau?“; „Apsisiaučiu chalatu kaip rutina“ ir pan.) esama ir plastmasinių niekučių („Tada susigaudau, kad „mentai“ yra mentės, kurias jai skauda po choreografijos pamokos“; „Iš manęs sklinda ne erotika, o neurotika“; „Plėšydama gabaliukais aš valgau tik snobus“; „Bet prakaitas aikštėj žliaugia jau net per biografiją“; „Aš – kaip skrajojantis celiulitas“; „Ateis omonininkai ir išpjaus Lietuvos karves“; „Paprashiau pakeisti ne kapelnicą, bet pepelnicą“ ir t. t.).

Trečioji. Ideologiniu požiūriu Giedra itin dosniai prisideda prie stereotipinio moters įvaizdžio (suformuoto tiek vyrų, tiek pačių moterų) *revizijos*. T. y. pasitelkusi savo naratorę, ji dirba moterų pusėje darbą, panašų į tą, kurį, pasitelkęs savo protagonistą, vyrų pusėje revizuodamas stereotipinį vyro įvaizdį (irgi suformuotą abiejų lyčių pastangomis) dirba Sigitas Parulskis. Kartais autorė, tai prisidangstydamą (daugiausia šmaikštavimais ir ironijom), tai nesidangstydamą pasako beveik išblykšti verčiančias tiesas.

Ketvirtoji. Nors ir būdama *nemitiška*, t. y. nepaisydama mitinės pasakojimo struktūros, Giedra Radvilavičiūtė *Suplanuotose akimirkose* prisikasa prie žmogui fundamentalių klausimų. Vienas jų – vienatvė žmonių tirštyneje. Kitaip tariant – vėl *bliuzas*.